

Szikszainé Nagy Irma: Stíluselemzés – stílusértékelés – stílusművelés. Stilisztikai gyakorlókönyv. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2011. 343 lap

A stílus kommunikációs szerepéről való tudásunkat az újabb stilisztikai megközelítések eredményei lényegesen árnyalták, gazdagították, ennek következtében ma már nemigen vallja senki sem azt a régebben széles körben elterjedt nézetet, hogy a stílus afféle másodlagos elem, „járulék” lenne: csak díszítés, valamiféle kiegészítés a „valódi” tartalomhoz, üzenethez. A nyelvhasználatban a „hogyan” és a „mit” egységet képez, ezért a funkcionális vizsgálatokban, leírásokban mint a szövegértelem meghatározó összetevője a stílus a szöveg „egyenjogúsított” része. A stílus jelentőségének ez az átértékelése valószínűleg összefügg azzal a ténnyel is, hogy az utóbbi évtizedekben nagymértékben megnőtt az érdeklődés a stílus kérdései iránt. Jelentős fellendülést láthatunk a magyar stilisztikában is: fontos monográfiák, új felsőoktatási tankönyvek, különböző egyéb szintézisek, tanulmánygyűjtemények, elméleti jellegű, alapozó értekezések és módszertanilag is példát adó elemzések sora jelent meg. Ezek közül itt mindenképp külön említendőek Szikszainé Nagy Irma fontos munkái, például *A retorikai kérdés rövid tudománytörténete* (2001), a Kocsány Piroskával közösen írt *Előtanulmányok egy tervezett alakzatlexikon számára* (2006), *A kérdésalakzatok retorikája és stilisztikája* (2008) és különösképpen a 2007-ben megjelent *Magyar stilisztika*, amelynek a gyakorlókönyve az ismertetendő munka.

A könyv bevezetőjében – *Előszó helyett használati utasítás* – a szerző három célt jelöl meg, ez a három cél adja a kötet címét is: *Stíluselemzés – stílusértékelés – stílusművelés*. Vagyis a munka „segíteni kívánja a stílussteremtő és -meghatározó eszközök tudatos felismerését olyan gyakorla-

tokkal, amelyekkel csiszolható a befogadó stílusérzéke”. Ezenkívül az is a könyv célja, hogy „gyakoroltassa is a stílussteremtő eszközök készséggé fejlesztett használatát a szövegalkotásban, a kellő »szó« (mondatforma stb.) megtalálását, az élőszavas és az írásos megnyilatkozás hatásos és árnyalt megvalósítását” (7).

A gyakorlókönyv felépítésében, tematikájában szorosan követi Szikszainé Nagy Irma fent említett, *Magyar stilisztika* című szintézisét, amelynek – érdemes ezt itt felidézni – három nagy egysége a következő: *Stíluselmélet* (21–566), *Stílustipológia* (567–652), *Stíluskritika* (653–689). Lényegében a *Magyar stilisztika* arányait is megtartja a gyakorlókönyv, ebben ugyanis a következő az egyes részek terjedelme: a stíluselmülethez kapcsolódó gyakorlatok: 9–238, a stílustipológiához kapcsolódó gyakorlatok: 239–278, a stíluskritikához kapcsolódó gyakorlatok: 279–290. Az alapműhöz, tehát a *Magyar stilisztikához* képest két új, igen hasznos fejezet zárja az ismertetendő munkát. Ezek közül az első a stílustörténeti, amely a stílusirányzatokhoz kapcsolódó gyakorlatokat tartalmazza (291–298; a *Magyar stilisztikában* Szikszainé indoklása szerint azért nincs stílustörténet, mert ennek részletes kifejtését találhatja meg az érdeklődő Szabó Zoltán *A magyar szépírói stílus történetének fő irányai* című monográfiájában). A másik „új” fejezet a *A stíluselmélet* című (298–333); az új szót azért tettem idézőjelbe, mert a *Magyar stilisztikában* is számos helyen találkozhatunk stíluselmélettel – viszont ott nincs ilyen tárgyú önálló fejezet.

Ezek után vegyük röviden szemügyre az egyes nagy fejezeteket! Az első, a stíluselmülethez kapcsolódó gyakorlatokat tartalmazó, a következő fogalmakat, stíluselméleti kérdésköröket teszi érthetőbbé, könnyebben feldolgozhatóvá a gyakorlatok által: a stílus; stílusesszék, stílusérték, stílus-szándék, stílushatás; a szöveg mint stílusesség, az áthallás mint a szövegek stílusa közötti kapcsolat; a mondat mint az elrendezésből fakadó stílussteremtő mód; a frazémák mint stíluspanelek; a szó mint a választásból fakadó stilisztikumforrás; a szó grammatikai jellegzetességei mint stílusérték-hordozók; a hang mint stíléma; a kép mint a szemléletesség és az ismeretátadás eszköze; az alakzat mint a retorikusság funkciója; a nyelvi stílus kísérői mint kiegészítő stílusesszék.

A stílustipológiai gyakorlatok fejezete két nagyobb részből épül fel: *A stílusváltozatok mint a társadalmilag elfogadott nyelvhasználat variánsai*, illetve *A stílusirányzatok mint választási lehetőségek*.

A harmadiknak, a stíluskritikához kapcsolódó gyakorlatokat tartalmazó egység feladatainak megoldásával a szépirodalmi stílust mint az egyéni művészi stílus megvalósulását ismerhetik meg jobban a könyv használói.

A viszonylag rövid negyedik fejezet, amely a stílusirányzatokhoz kapcsolódó gyakorlatokat tartalmazza, nem tagolódik tovább. A stíluselméleti rész viszont három alfejezetből áll: stíluselméleti módszerek, stíluselméleti minták és stíluselméleti gyakorlatok. Ezek által (az elmélet és a gyakorlat tükrében) kilenc módszerről kapunk képet: analyse stylistique (ez az explication de texte egyik válfaja), strukturalista, pszichológiai, globális stilisztikai, funkcionális stilisztikai, kvantitatív (matematikai-statisztikai), irodalmi indítást, összehasonlító és kognitív stilisztikai módszer.

A könyvet a megoldásokat tartalmazó rész zárja. Nem minden feladathoz kap az olvasó megoldást, de ez az „arany középút” helyesen is van így, hiszen egyfelől vannak teljesen nyitott, esetenként diskurzust, megvitatást igénylő feladatok, amelyekhez éppen ezért nem is szükséges megoldást adni; másfelől pedig bizonyos „diadaktikai megfontolások” miatt is helyes ez a megoldás, hiszen például egy felmérő dolgozat megírásához is találunk itt jól használható feladatokat, ebben az esetben viszont nem (vagy legalábbis nem mindig) lennének szerencsések az előre betanulható válaszok. Azokat a feladatokat, amelyekhez megoldást is ad a szerző, vastagított sorszám jelzi.

A Stíluselmélet – stílusértékelés – stílusművelés sokoldalúan hasznosítható, értékes könyv. Érdemei közül itt most csak néhányat hadd említsek: Az oktatás szempontjából közelítve azt mondhatjuk, hogy hiánypótló munkáról van szó, hiszen eddig nem állt rendelkezésünkre – ideértve a középiskolai és a felsőoktatást is – egy átfogó igényű, valóban gazdag anyagot tartalmazó stilisztikai gyakorlókönyv. Fontosnak tartom azt is, hogy érdekes, kreatív feladataival, színes, szerencsés kéz-

zel válogatott szépirodalmi és a mindennapi nyelvhasználatból (reklám, publicisztika, „rendőrségi jegyzőkönyvi aranykópések” stb.) vett példáival alkalmas ez a kötet arra is, hogy érdeklődést keltve ráirányítsa a diákok figyelmét a stilisztikára, megnyerje őket ennek a (sokunk számára) annyira vonzó nyelvészeti ágnak. Ehhez azonban mindjárt hozzá kell tennünk azt is, hogy nem csak a szűkebb értelemben vett stilisztika tanításához, megismeréséhez ad kiváló anyagot ez a gyűjtemény: mindazok, akiknek a számára fontos a magas szintű jártasság a stílus kérdéseiben (megkérdezhetnénk: ugyan kinek nem az?) nagy haszonnal forgathatják a könyvet, külön hadd említsem meg itt a kommunikációs szakembereket, az újságírókat, a reklámszakembereket stb.

Mindezek alapján jó szívvel ajánlhatjuk a gyakorlókönyvet mindenekelőtt a fő címzetteknek: a diákoknak és a tanároknak, mellettük azonban mindazoknak, akik különböző szempontokból, okokból, célokból érdeklődnek a nyelvi stílus kérdései iránt.

Pethő József
főiskolai tanár
Nyíregyházi Főiskola
BTMK